

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

Distinctio Tertia. De Conscientia ut Regula Actuum Humanorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206

DISTINCTIO III.

De Conscientia ut Regula Actuum Humanorum.

QUÆSTIO I.

De natura, & divisione Conscientiæ ut sic; ubi &
de Conscientia recta, seu certa.

Conscien-
tia, unde
sic dicta?
(a) *Dist.*
2. n. 5.

1. **C**onscientia, quæ est regula proxima actionum huma-
narum, juxta dicta superius (a) sumitur hic pro judicio
practico intellectûs, proponente quidpiam homini ut
bonum vel malum moraliter, ac proinde prosequendum vel
fugiendum: ipse enim actus intellectûs practici, quo judicat
aliquid esse bonum, vel malum, aut indifferens in genere moris,
vocatur *Conscientia*. Dicitur autem *Conscientia*, quali *Cordis scientia*,
ut advertit D. Bernardus *lib. de Conscientia, c. 8.* & partim se ex-
tendit ad opera nostra præterita, ea vel accusando tanquam ma-
lè facta, & dicitur *Remorsus conscientia*; vel commendando tan-
quam benè facta, & appellatur ab Apostolo 2. Corinth. 1. *Testi-*
monium conscientia nostra: partim verò respicit opera instantia seu
futura dictando, quæ agenda sint tanquam bona seu honesta,
quæque omittenda tanquam turpia seu inhonesta, & dicitur
alio nomine *Dictamen recta rationis*.

Remorsus
conscien-
tiæ, & Te-
stimonium
ejus, quid?

Conscien-
tia, quid?

2. **CONCL. I.** *Conscientia* est actus intellectûs practici, judican-
tis aliquid hîc & nunc agendum esse vel fuisse tanquam bonum
honestum, aut fugiendum esse vel fuisse tanquam turpe & inho-
nestum. Ita Layman *lib. 1. tract. 1. cap. 2.* quæ definitio in re est
communis: quamvis *Conscientia* quandoque etiam accipiatur
pro habitu intellectûs, id est, pro habituali dictamine intellectûs,
quo cognoscitur hîc & nunc operationem faciendam, esse bo-
nam, aut malam moraliter.

3. Con-

3. CONCL. II. Conscientia hactenus explicata communiter dividitur in quinque membra. scilicet in Conscientiam rectam, erroneam seu falsam, dubiam, probabilem seu opinativam, & scrupulosam. Ratio hujus divisionis est: quia Conscientia nihil aliud est, nisi iudicium practicum intellectus, dictans, quid hic & nunc à nobis sit agendum, vel non agendum, juxta regulas morum extrinsecas: atqui intellectus sic iudicando, quandoque est certus in suo iudicio, & dicitur *Conscientia recta*, seu certa: aliquando errat, & dicitur *Conscientia erronea*: quandoque probabiliter iudicat, & vocatur *Conscientia probabilis*, seu opinativa: interdum vero dubitat, ac neutri parti determinatum præbet assensum, & est *Conscientia dubia*: & tandem quandoque scrupulis agitatur. & dicitur *Conscientia scrupulosa*. Loquendo nunc de altera parte Questionis, sit

Dividitur in quinque membra.

4. CONCL. III. *Conscientia recta*, seu (ut alij loquuntur) certa & vera, rectè definitur, quòd sit dictamen verum intellectus, dictans absque ulla formidine de opposito, quod faciendum est esse bonum vel malum. Ita in re communis. Et quidem, si hujusmodi dictamen practicum intellectus sit rectum, ac verum tam speculativâ, quàm practicâ veritate, tunc hujusmodi Conscientia dicitur omnimodè recta seu vera. Si autem sit rectum, seu verum veritate duntaxat practicâ, non autem speculativâ, tunc hujusmodi Conscientia dicitur solum practicè vera: quæ divisio Conscientiæ rectæ ut intelligatur:

Conscientia recta quid t

5. Notandum, quòd *Veritas speculativa* sit veritas simpliciter & absolutè sumpta, prout objectum est in re: & hoc modo illud duntaxat iudicium intellectus est verum, quod est conforme objecto, ut se habet à parte rei; id est, quod ita iudicat de objecto, prout ipsum reverà se habet à parte rei. *Veritas practica* dicitur illa, quæ fundatur in prudenti ac firma estimatione rei, ex gravibus motivis orta.

Veritas duplex speculativa & practica.

6. Hinc infertur, quòd *Conscientia tam practicè, quàm speculativè recta*, sit dictamen intellectus, dictans absque ulla formidine de opposito, aliquid hic & nunc esse honestum, ac proinde prosequendum, quod reverà à parte rei honestum est: prout fit in innumeris actibus bonis atque honestis. qui ut tales proponuntur ab intellectu voluntati, atque reverà à parte rei sunt honesti. *Conscientia solum practicè recta*, est dictamen verum veritate duntaxat practicâ, id est, desumptum ex prudentibus motivis, dictans absque ulla formidine de opposito, hoc esse honestum & faciendum,

Conscientia recta duplex.

dum, quod tamen reverà à parte rei non est tale. Exemplum hujus habemus Gen. cap. 29. cum Jacob Patriarcha optimâ fide, & conscientiâ rectâ, ad Liam accessit, ita secum discurrens; *Honestum est, accedere ad propriam uxorem: hæc est mea uxor* (uti prudenter arbitrari debebat Jacob, cum non nisi temerè de mala fide Labani, supponentis sibi pro Rachele Liam, suspicari potuisset) *ergo honestum est, ad hanc accedere*: quod tamen à parte rei non erat, cum Lia pro tunc non fuerit ejus legitima uxor, sed Rachel.

Quomodo differat à probabili?

7. Porrò cum in definitione Conscientiæ rectæ additur, *absque ulla formidine de opposito*, per hanc particulam Conscientiâ recta seu certa differt à Conscientia probabili, utpote quæ non habetur sine ulla formidine de opposito; prout ex dicendis infra *Quæst. 4.* patebit.

Quanta sit obligatio Conscientiæ rectæ?

8. Quæres, quanta sit obligatio Conscientiæ rectæ seu certæ, quidpiam præcipientis, aut prohibentis? Resp. certum esse, Conscientiam rectam seu certam adeò obligare hominem, ut is delinquat atque peccet, nisi illam in operando sequatur, quando præscribit aliquid ut faciendum vel fugiendum sub præcepto, & non tantum sub consilio. Ita omnes Doctores. Ratio est: quia voluntas peccat, si in operatione non sequatur suam regulam proximam: atqui Conscientia, præsertim recta, est regula proxima voluntatis operantis, seu actionum ejus; ergo peccat voluntas, nisi Conscientiam rectè præcipientem, aut prohibentem, in operando sequatur. Dicitur autem in responsione, *& non tantum sub consilio*. Quia si Conscientia recta quidpiam duntaxat proponat agendum per modum consilij, non autem præcepti, sicuti non obligamur sub peccato ad adimplenda omnia consilia (quamvis eadem sequi sic melius, & consultius) ita nec sub peccato tenemur sequi Conscientiam rectam, quidpiam sub consilio duntaxat proponentem; ut certum est.

QUÆSTIO II.

De Conscientia erronea, ejusque obligatione.

Conscientia erronea, quid?

9. **C**ONCL. I. *Conscientia erronea est illa, quæ dicit aliquid esse faciendum, vel non faciendum, quod reverà tale non est, absque fundamento probabili.* Et dicitur, *absque*

que fundamento probabili, ad differentiam Conscientiae probabilis, quae quandoque etiam dicitur aliquid esse honestum seu licitum, quod à parte rei est inhonestum ac illicitum; & tamen, quia id colligitur ex motivis probabilibus, non dicitur Conscientia erronea, sed probabilis.

10. Si quaeratur, an Conscientia practice duntaxat recta, possit dici erronea, nec ne? Resp. cum Mastrio *disp. 1. Theolog. Moral. num. 14.* hanc esse quaestionem de nomine; nam hujusmodi Conscientia potest dici & recta, & erronea, sub diverso tamen respectu. Recta quidem respectu voluntatis, quia prudenter eam dirigit, quantum satis est, ut ipsa non peccet; & haec dicitur *Rectitudo practica*. At respectu objecti potest dici erronea, quia re ipsa errat circa objectum, putans esse honestum, quod tamen à parte rei tale non est.

Conscientia
practice
duntaxat
recta an sit
erronea?

11. CONCL. II. Conscientia erronea dividitur in invincibilem, & vincibilem. Ita communis. *Conscientia erronea invincibilis* est, cujus error adhibitam diligentiam morali vinci, seu vitari non potuit; ideoque nec voluntarius est, nec ad culpam imputatur; talis fuit in Jacob Patriarcha accedente ad Liam. *Conscientia erronea vincibilis* est, cujus error, moraliter loquendo, vitari potuit, & debuit; ac proinde indirecte voluntarius, atque culpabilis existit. Unde colligitur, hanc divisionem Conscientiae erroneae in invincibilem ac vincibilem, multum coincidere cum divisione Ignorantiae in invincibilem & vincibilem, de qua (b) *Dist. 1. superius* (b) etenim prior procedit ex Ignorantia invincibili, posterior autem ex vincibili. *9. 5. n. 40.*

Conscientia
erronea in-
vincibilis,
& vincibilis,
quid?

12. CONCL. III. Conscientia erronea quaecunque, sive vincibilis sit, sive invincibilis, praecipiens aliquid ut agendum vel fugiendum, obligat negative, ne videlicet contra eam operemur; ac proinde operari contra ejusmodi Conscientiam erroneam nondum depositam, semper est peccatum. Ita certa, & communis Theologorum. Nam juxta illud Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide (id est ex dictamine conscientiae) peccatum est.* Et, ut inquit Innocentius III, *c. Litteras, de Restit. spoliat: Quidquid sit contra conscientiam, aedificat ad gehennam.* Accedit ratio: quia voluntas operans contra Conscientiam erroneam, verè consentit in malum, habetque sufficientem affectum ad peccatum, quod apprehendit. Nec obstat, quod Conscientia illa sit erronea. Nam hoc ipso, quod error ejus non cognoscatur, agere contra ipsam est peccatum: ita enim Conscientia illa proponit in apprehensione

Conscientia
erronea
quaecunque
obligat ne-
gative, &c.

sione operantis, objectum esse faciendum aut fugiendum, ac si re ipsa sic se haberet.

Corollaria
ex dictis,

13. Ex dictis inferitur, quod purans esse jejunium de præcepto, quando non est, peccet contra Temperantiam, si non jejunet, nisi Conscientiam suam erroneam, melius investigando veritatem, deponat. Similiter, si quis erroneè putet, mentiri officiosè in tali casu esse peccatum mortale, ac nihilominus mentiatur, peccat mortaliter, quamvis cæteroquin tale mendacium sit solum veniale. Insuper sequitur, quod operans contra Conscientiam erroneam, sive vincibilem, sive invincibilem, peccet in ea specie peccati, & contra illam virtutem, sicuti intellectus falsò judicat: v. g. in prædictis duobus casibus prior peccat contra virtutem Temperantiæ, alter in specie mendacii mortalis. Item si quis erroneè existimet, se peccaturum mortaliter, operando contra hanc Conscientiam erroneam, peccabit mortaliter; si venialiter, venialiter: quod si Conscientia dicat peccatum in genere, non descendendo ad aliquam speciem ejus, erit peccatum in genere, & ad nullam particularem peccati speciem pertinebit. Siquidem tota malitiæ hujus ratio consistit in hoc, quod quis operetur contra dictamen suæ Conscientiæ; ergo talis & tanta erit malitia, qualem & quantam Conscientia dicat.

Actio debet
esse libera,
ut quis pec-
cet agendo
contra Con-
scientiam
erroneam.

14. Notandum tamen cum Sanchez *lib. 1. in Decalogum cap. 11. num. 3.* & alijs, ad hoc, ut quis contra Conscientiam erroneam agendo peccet, necessarium esse, ut actio ipsius sit libera. Hinc si quis in carcere v. g. conbiturus existimet, se peccare Missam non audiendo, non idè peccat: similiter non delinquit scrupulosus, cum involuntarias suas passiones, aut in oratione distractiones, peccata esse arbitratur. Ratio est clara: quia ad omne peccatum requiritur libertas.

Ad hanc
non sufficit
solus scru-
pulus,

15. Adde etiam cum Navarro *in Manuali, Præudio 9. n. 9.* & Doctoribus communiter, quod ad huiusmodi Conscientiam erroneam inducendam non sufficiat solus scrupulus in genere, vel in particulari. Hinc si quis faciat opus licitum, quod credit ei licere, non peccat, licet angatur scrupulo aliquo in contrarium: quia scrupulosus, quamvis aliquo modo angatur, ac vereatur hic latere peccatum, non tamen determinatè sic judicat, imò potius oppositum credit esse verum. Quod si tandem Conscientia erronea sit duntaxat consulens, vel permittens sicut non est peccatum agere contra consilium, ita nec foret peccatum agere contra istam Conscientiam.

16. CONCL. IV. Conscientia invincibiliter errans, præcipiens aliquid ut agendum aut fugiendum, non solum obligat negativè, ne scilicet contra eam operemur, juxta proxime dicta; sed obligat etiam positivè, ut ipsam sequamur, ut proinde quis peccet, nisi dictamen illius in operando sequatur. Ita Scotus 2. in Reportatis, dist. 39. Mastrius disp. 1. Theol. Moral. n. 19. & communis Theologorum. Ratio est: quia ex quo Conscientia est invincibiliter errans, taliter, ut nullâ morali diligentia vinci ac deponi possit, ita ipsa se habet in prudenti ac inculpabili æstimatione operantis, ac si esset simpliciter, & absolutè recta; ergo tenetur quis eam sequi, non minus, ac Conscientiam rectam seu certam.

Conscientia invincibiliter errans, obligat etiam positivè.

17. Inferitur proinde, quòd si quis mentiatur ad liberandum proximum è periculo vitæ, ob Conscientiam invincibiliter errantem putans, se ex misericordia ad id teneri, is actum bonum faciat; & si non mentiatur, peccet contra virtutem Misericordiæ. Dicitur notanter, ob Conscientiam invincibiliter errantem putans, &c. nam si Conscientia illa erronea fuisset vincibilis, aliud esset dicendum, juxta Conclusionem sequentem.

Corollarium.

18. CONCL. V. Econtrà Conscientia vincibiliter duntaxat errans, proponens aliquid ut præceptum, quòd reverà prohibitum est, aut econtrà, non solum non obligat positivè, ut eam sequamur, sed neque licitè ipsam sequi possumus; obligat tamen, ut eam deponamus. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia ex una parte agere contra Conscientiam erroneam, est peccatum, ut patet ex dictis *num. 12.* ex altera verò parte Conscientia talis erronea, utpote vincibilis, non excusat à peccato; ergo qui eam sequitur, reverà peccat, & qui contra eam necdum depositam operatur, etiam peccat.

Conscientia vincibiliter errans obligat, ut eam deponamus, &c.

19. Superest proinde, quòd quis obligetur ad deponendam Conscientiam suam erroneam vincibilem. Et hæc quidem obligatio tanta est, ut in ejusmodi casu, stante tali Conscientiâ erroneâ vincibili, quamcunque tandem partem quis elegerit, sit peccaturus: nam si facit id, quod reverà à lege præceptum est, operabitur contra Conscientiam suam oppositum dictantem; sin minus, sed sequatur dictamen Conscientiæ suæ, peccabit contra legem, à qua non absolvitur per errorem suæ Conscientiæ, utpote merè vincibilem & culpabilem.

Alioquin peccabit operans, quamcunque partem elegerit.

20. Nec dicas, posse hominem in tali occasione constitui, ut non possit suam Conscientiam vincibiliter errantem deponere;

Solvitur instantia.

F

prout

prout v. g. contingeret, si alius non adlit, à quo possit consilium petere, rei que veritatem ediscere, ipse vero semetipsum adjuvare non valeat. Resp. enim cum Mastro *disp. 1. Theol. Morak. n. 34.* & aliis, in huiusmodi casibus Conscientiam illam reverà reddi invincibilem; siquidem qui illam habet, non potest hic & nunc eam superare atque deponere, ac proinde sequendo illam non peccabit, prout dictum est *num. 16.* loquendo de Conscientia invincibiliter errante.

Conscientia
erronea,
quomodo
sit depo-
nenda?

21. Quòd si quis quærat, quomodo Conscientia erronea sit deponenda? Resp. Quando Conscientia erronea est vincibilis, eam facile deponi posse, dummodò quis debitam adhibeat diligentiam in investigando rei veritatem, illudque attentius consideret, in quo se falli suspicatur, discurrendo ex primis principiis practicis ad suum errorem agnoscendum. Idem, & quidem facilius fieri potest, adhibendo consilium prudentioris, juxta illud *Prov. 13. Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientià.* Et *Ecclesiastici 32. Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non poenitebis.* Cæterum Conscientia erronea invincibilis, hoc ipso, quòd sit invincibilis, moraliter deponi nequit; nam ad libitum, & sine ulla ratione, non nisi temerè deponeretur.

Notabilis
objectio; &
quomodo
Lex Divina
nullum red-
dat perple-
xum.

22. Obiicies contra IV. & V. Conclusionem simul. Lex Divina nullum reddit perplexum; atqui hoc fieret, si Conscientia erronea sive vincibilis, sive invincibilis, semper obligaret negativè, ne scilicet voluntas contra ipsam agat; ergo Conscientia erronea non sic obligat. Major est certa, & ab omnibus concessa: quia Lex Divina nunquam facit, quòd homo necessariò peccet, ita ut peccatum evadere non possit; nam hoc ipso jam non committeretur peccatum defectu libertatis. Minor verò probatur: potest enim quis ex Conscientia erronea exitimare, utramque partem contradictionis esse peccatum; prout fieret, si quis die Festo assistens moribundo exitimaret, esse peccatum mortale, tali die omittere auditionem Sacri, ac vicissim esse peccatum mortale in tali extrema necessitate deserere moribundum; ergo. Ad hanc objectionem satis notabilem, & quæ variè proponi, atque urgeri potest, Resp. concessã majori, negando minorem, ejusque probationis consequentiam: nam si ejusmodi Conscientia erronea sit vincibilis, tenetur homo eandem deponere juxta proximè dicta, & tunc alterutrum eligere, quod iudicat hic & nunc esse faciendum; videlicet (loquendo de præmissò casu) audire Missam, si adsint alij, qui commodè

pos.

possunt moribundo assistere, atque inservire; vel, si hi non ad-
sint, omittere Missam, & moribundo assistere, ob rationes mox
dicendas.

23. Quòd si verò Conscientia erronea sit invincibilis, & talis,
quam deponere quis nequeat discurrendo per prima principia
practica, vel petendo consilium à Doctioribus; tunc tenetur ho-
mo in ejusmodi casu constitutus eligere illud, quod sibi minus
malum apparet, & hoc faciendo non peccabit. *arg. c. Duo mala. dist.*
13. c. 6. Intra vit David. 22. q. 4. At verò si eligat illud, quod gravius
peccatum esse judicaverit, peccati reus erit; ut communiter no-
tant Doctores. Ratio est: quia omne peccatum non ex necessi-
tate, sed ex libertate admittitur; ergo cum hic & nunc (juxta da-
tam hypothesin) necessariò sit unum eligendum ab homine, non
libertate, sed necessitate eligit minus, sicque non peccat: pecca-
ret autem eligendo majus, quia potest excessum malitiæ ejus vi-
tare eligendo id, quod sibi minus peccatum apparet.

24. Si autem in tali casu constitutus discernere, atque judi-
care ex perplexitate aut alia causa non possit, quodnam illorum
sit minus malum sive peccatum, sed in utroque actu parem ap-
prehendat malitiam; homo ille non peccabit, quidquid egerit
ex utroque; quia nemo peccat necessitate. Exemplum hujus
proximè præmissum est. Aliud cum Laymano *lib. 1. tract. 1.*
cap. 4. num. 4. addi potest de Parocho: nam si Parochus ad Eccle-
siam Festo die veniens, sacrificaturus pro populo, recordetur se
jejunum non esse, nec alius Sacerdos tunc accersiri possit, qui
celebret (in quo casu Parochus videtur perplexus: si enim ce-
lebrem, cogitat ipse, peccabo adversus reverentiam Sacramen-
ti, propter legem Ecclesiæ: si autem non celebrem, peccabo
contra legem Charitatis, propter scandalum populi) profectò
in tali casu, si scandalum aliter evitari non potest, ut supponi-
tur, Parochus celebrare deberet; cum lex Ecclesiastica cedat
maiori legi Charitatis naturalis: si tamen hanc ipsam veri-
tatem præ inopinata perturbatione perspicere nequeat, nec
alium habeat, à quo edoceatur, non peccabit Parochus,

licet Sacrificio abstineat cum scandalo
populi.

Quid agen-
dum, quan-
do utraque
contradicti-
onis pars
pariter esse
peccatum?

Quid, si
quis nesciat
discernere,
ubi sit mi-
nus malum?

Q U Æ S T I O III.

De Conscientia dubia, ejúsque obligatione.

Conscientia
dubia,
quid?

25. **C**ONCL. I. Per *Conscientiam dubiam* intelligitur ea, quæ neutri parti determinatum præstat assensum, sed anceps manet inter utramque; v. g. an hoc sit licitum, vel non licitum; peccatum, nec ne? Unde Dubium in præsentem accipitur proprie, nempe pro eo, quod contingit, quando intellectus inter duas partes oppositas hæret suspensus, adeo quod neutri determinatum præbeat assensum.

Dividitur
variè juxta
variàm Du-
bij divisio-
nem.

Dubium
speculati-
vum, &

Conscientia
speculativè
dubia, quid?

Dubium
practicum,
&

26. **C**ONCL. II. Conscientia dubia variè dividitur, juxta variam scilicet Dubij divisionem. Hinc, quia Dubium imprimis dividitur in practicum, & speculativum; etiam Conscientia dubia communiter dividitur in Conscientiam practicè dubiam, & speculativè dubiam. *Dubium speculativum* dicitur illud, quando dubitatur de veritate; id est, quando dubitatur de aliquo, non quærendo directè de praxi, seu actione humana, num ea licita sit nec ne, sed de quodam alio, an ita se habeat, nec ne v. g. si dubito, utrum Baptismus collatus in nomine Christi tantum, sit validus; utrum tali die sit jejunium, nec ne; utrum fundus, quem possideo, verè sit meus; utrum votum castitatis emiserim; utrum matrimonium, quod contraxi, sit validum; utrum bellum, in quo milito, sit justum, &c. Hæc enim omnia, & alia his similia, spectant ad Dubium speculativum: quia in ipsis directè ac immediatè non quæritur de praxi, seu actione humana, an ea sit licita nec ne, sed de quodam alio, ut patet; non obstante, quòd ex tali Dubio speculativo multa postmodum Dubia practica oriri possint. Et juxta hoc *Conscientia speculativè dubia* est intelligenda, quòd nempe sit ea, quæ dubitat de aliquo, non tamen quærendo directè ac immediatè de praxi, seu actione humana, utrum ea licita sit nec ne, sed de aliquo alio; ut fit in allatis exemplis.

27. *Dubium practicum* est, quando dubitatur de operatione; id est, Practicum dubium dicitur illud, in quo directè quæritur de ipsa praxi, seu actione humana, num ea in talibus circumstantiis sit licita, nec ne? v. g. an hodie tenear jejunare, an sim obligatus hac die audire Missam, vel confiteri? an tenear restituere fundum, quem habeo, &c. Et huic Dubio practico correspondet

det *Conscientia practicè dubia*; estque illa, quæ dubitat immediatè de praxi, seu actione humana, utrum ea licita sit, nec ne; prout fit in allatis exemplis, & alijs hujusmodi.

Conscientia
Practicè du-
bia, quid?

28. *Dubium practicum* subdividitur à nonnullis Theologis in generale, & particulare. *Dubium practicum generale*, seu universale, dicitur illud, quando dubitatur in genere, an hæc, vel illa actio sit licita; v. g. an per se loquendo liceat ad Beneficium Ecclesiasticum eligere minùs dignum relicto digniore; an liceat die Festo bellare, piscari, pingere, &c. *Dubium practicum particulare* (quod propriè practicum, seu practicè practicum appellatur) censetur illud, quando in particulari dubitatur, utrum hic & nunc licita sit talis actio, nec ne; v. g. an hodie excuser à jejunijs ob certas circumstantias, nempe ob aliqualem infirmitatem, iter, labores susceptos, &c. Et juxta hoc etiam Conscientia practicè dubia subdividi potest.

Dubium
practicum
duplex, ge-
nerale,

Et particu-
lare, seu pra-
cticè practi-
cum.

29. *Dubium* ulterius à Theologis subdividitur in positivum, & negativum. *Dubium positivum* tunc contingit, quando quis habet pro utraque parte judicium probabile, quòd aliquid sit, & etiam quòd non sit. Et juxta hoc tunc dicitur *Conscientia nostra positivè dubia*, quando pro utraque parte occurrunt rationes æquè probabiles, adeò ut intellectus in neutram partem judicium suum inclinet, sed videns rei difficultatem, ac rationes utrinque pugnantes, in suo judicio maneat suspensus. *Dubium negativum* est, quando quis pro neutra parte habet rationes probabiles, & sic remanet suspensus neque affirmando, neque negando, quòd talis actus sit licitus, aut illicitus. Et hoc modo etiam *Conscientia negativè dubia* est explicanda.

Dubium
positivum,
& negati-
vum, ac

Conscientia
positivè, &
negativè
dubia, quid?

30. CONCL. III. Cum Conscientia verè practicè dubia semper est illicitum operari; id est, semper est peccatum, operari stante Conscientia verè ac propriè practicè dubia, quæ nempe quis dubitat, an in particulari illud sit peccatum, nec ne, quòd operatur. Ita Scorus *Quæst. 2. Prologi, in fine, & in 4. dist. 30. q. 1. §. Dico ergo*; estque communis Doctorum. Ratio est: qui operatur cum Dubio propriè practico, seu (ut alij loquuntur) practicè practico, manifestè se exponit periculo peccandi; ergo etiam peccat, juxta illud Eccli. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Confirmatur Conclusio ex illo Rom. 14. *Omne, quòd non est ex fide, peccatum est*: atqui illud, quòd fit cum Conscientia practicè dubia, non est ex fide, id est, ex dictamine Conscientiæ; ergo est peccatum.

Cum Con-
scientia
practicè du-
bia illicitum est ope-
rari.

It operans
cum ea pec-
cat pro qua-
litate dubij,

31. CONCL. IV. Operans cum Conscientia practicè dubia, peccat pro qualitate dubij, & in ea specie peccati, de qua dubitat: ita ut si dubitet, an peccet mortaliter, agendo mortaliter peccet; si venialiter; peccet venialiter; si dubitet, an in specie furti delinquat, operando malitiam furti contrahat, & sic loquendo de alijs. Ita rursus Scotus *loc. cit.* & communiter Doctores. Ratio est: quia operans cum tali dubio practico, exponit se periculo transgrediendi præceptum tale vel tale, & peccandi in ea specie peccati, de qua dubitat; ergo etiam malitiam ejus contrahit. Probatur Consequencia: quia juxta illud allegatum, *Qui amat periculum, peribit in illo*: atqui talis exponit se periculo peccandi in tali specie peccati; ergo operando cum tali periculo perit in ipso, id est, peccat in tali specie peccati. Et hoc Doctores passim extendunt ad casum, quo cuiquam in confuso proponitur aliquod opus peccaminosum à Conscientia, sub dubio tamen, an sit mortale vel veniale: nam exequens tale opus tunc illo dubio practico (sermo est de dubio propriè practico, & non de simplici anxietate, vel scrupulo) peccat mortaliter; quia operans cum tali dubio practico, exponit se periculo peccandi mortaliter. Concordant in simili dicta superius *num. 13.* de Conscientia erronea.

Loquendo
tamen de
dubio prop-
riè Practi-
co,

32. Additur notanter, *sermo est de dubio propriè practico, &c.* Nam dicta in hac utraque Conclusionem, intelligenda sunt de vero & propriè dicto dubio practico; id est, de tali, quo quis verè ac in particulari dubitat, an hoc vel illud sit peccatum mortale vel veniale, ita quòd habeat verum judicium suspensum, neque illud deponat. Nam si quis non verè dubitet, sed solum patiatur quosdam timores, anxietates, aut scrupulos, qui sæpè etiam hominem nolentem affligunt, non peccabit operando contra illos; præsertim si hoc faciat ex ratione aliqua probabili, vel sequendo consilium Confessarij, aut aliorum doctorum, prout magis dicitur infra *Quest. 5.* agendo de Conscientia scrupulosa.

Cum con-
scientia so-
lum specu-
lativè du-
bia, seu pra-
cticè depo-
sita, non est
illicitam
operari,

33. CONCL. V. Nihilominus operari cum Conscientia solum speculativè dubia, non semper est peccatum; etenim si tale dubium ex rationabili fundamento practicè deponatur, peccatum non est facere aliquid, vel omittere cum dubio speculativo. Ita Doctor noster *in 4. dist. 30. q. 1.* estque rursus communis Doctorum. Ratio est: quia regula nostrarum actionum non est notitia speculativa, quæ in sola objecti veritate cognoscenda consistit, sed practica, quæ omnium circumstantiarum qualitatem &

& conditionem perpendit: atqui objectum, quod secundum se & speculative consideratum apparet dubium, accedentibus certis circumstantiis potest reddi practice certum, quod liceat; ergo.

34. Declaratur Conclusio exemplis. Sic in primis, si quis dubitet speculative, an res, quam possidet, sit sua nec ne, non obitante eiusmodi dubio speculative, potest practice judicare, sibi defacto licitum esse rem illam retinere, eo quod in dubio melior sit conditio possidentis: sicque licite, & absque peccato rem illam retinebit. Similiter Sacerdos ægrotus, qui considerata qualitate morbi sui speculative dubitat, an sibi liceat à Divini Officij recitatione abstinere, accedente Medici vel Confessarii consilio practice est certus, id sibi licere: unde deposito practice illo dubio suo, non peccabit omittendo Divinum Officium. Insuper miles, si speculative dubitet de justitia belli, potest hoc dubium practice deponere, atque ad mandatum sui Principis vel Ducis in eo militare, eo quod in dubijs standum sit iudicio Superiorum, simulque sibi à suo Principe hic & nunc pugna præcipitur: & taliter deponens dubium suum speculative, non peccabit militando. Idem dicendum de innumeris alijs casibus.

35. Quæres, quomodo sit intelligendum illud commune dictum, *In dubijs tutior pars est eligenda*, prout desumitur ex jure Canonico *c. Juvenis de Sponsalib. c. 6. Ad audientiam. de Homicidio*, & alibi. Resp. I. Per hoc axioma non intendi, quod in omni materia, omnique dubio, etiam merè speculative, semper sit eligenda tutior pars; nam dubium speculative potest ex rationabili fundamento practice deponi, sicque cessat dubium: quia non est in dubio, qui probabilibus rationibus flectitur ad unam partem. Sylvester *Opinio. q. 1.* Quinimò in certis materijs possumus etiam eligere partem minus tutam relicta tutiore, prout ex professo dicitur *Quaest. sequenti.* Resp. II. cum Ludov. Engel, *tit. De Voto. n. 3.* & alijs, hanc regulam plerumque esse tantum de consilio, & non de præcepto, nisi quis in dubio practice perseveret, neque ad ejus depositionem sese resolvere possit: tunc enim non licet agere cum tali Conscientia practice dubia, sed debet eligi pars tutior, juxta dicta *num. 30. & 31.* Alij respondent, dictum illud procedere in dubio negativo, ac proprie dicto, quando nimirum pro neutra parte adsunt ullæ rationes, vel saltem non sufficientes, cur unam præ altera amplecti debeamus; secus autem esse in dubiis positivis, quando utrinque sunt rationes probabiles. Et hac ratione pro nunc potest responderi ad

Declaratur
hoc exem-
plis.

In dubijs
tutior pars
est eligen-
da, quomo-
do?

cita-

citatos textus Juris : nam exactior illorum Capitulorum explicatio spectat ad Interpretes Juris Canonici.

Corollaria
practica.

36. Et haec tenus dictis inferitur, si quis dubitat, utrum aliqua actio sit peccatum nec ne, videt autem, omittendo talem actionem nullatenus se peccaturum, quod is teneatur perseverante tali dubio abstinere ab illa actione; alioquin enim peccaret. Quod si verò Conscientia dubia existat de utraque contradictionis parte, ita ut quis dubitet, an ipsa actio sit peccatum, aut potius ejus ommissio. tunc tutior pars sic debet eligi, quod dubitans adhibeat diligentiam, quam potest, ad dubium prudenter deponendum, petendo videlicet consilium à doctioribus, vel ex se discurrendo, Deumque rogando, ut se dignetur illuminare: hoc enim est tutius, utpote cum in depositione talis Conscientiæ dubiæ nullum subit periculum peccandi. bene tamen in executione aut omissione actus durante tali dubio. Si autem adhibitis præfatis mediis pro neutra parte possit quis dubium deponere, eligat illam partem, in qua minus mali sibi apparet; quia hæc censebitur tutior in tali casu, juxta illud commune dictum (& habetur can. *Duo mala.* & can. *Nervi. dist. 13.*) *Ex duobus malis minus est eligendum*, & tunc aliquis non peccabit eligendo minus malum.

QUÆSTIO IV.

De Conscientia probabili, & an ipsam licite sequi possimus?

37. **P**ærens Quæstio est una ex utilissimis, imò & nobilissimis, quæ occurrunt in Tractatu de Actibus Humanis: quia verò ipsa ob sui nobilitatem, simulque copiam materiarum, longiori indiget discussione, ne ejus prolixitas pariat confusionem, expedit, ut eam in Paragraphos dividamus.

§. I.

Quid sit Conscientia, & Opinio probabilis?

Conscientia
probabilis,
quid?

38. **C**ONCL. I. *Conscientia probabilis*, quæ etiam *opiativa* dicitur, est iudicium practicum intellectus, quo quis ex gravi, licet non penitus certo fundamento, assentit &

& adhæret uni parti determinatè, sed cum formidine de opposito. Ita in re communis. Differt imprimis à Conscientia *contra* seu *recta*, quòd hæc relinquat intellectum certum de una parte contradictionis; non autem Conscientia probabilis, utpote quæ habetur cum formidine de opposito. Differt etiam à Conscientia *dubia*, utpote quæ neutri parti determinatum præbet assensum, sed manet anceps ac suspensa intra utramq; contradictionis partem; non sic Conscientia probabilis, utpote quæ determinatè assentit uni parti ex fundamento probabili, licet cum formidine de opposito.

39. Dicitur noranter, licet cum formidine de opposito: nam cum illud fundamentum non sit omnino evidens, sed probabile tantum, potest ipsi subesse falsum. Cæterum per hanc formidinem de opposito tollitur quidem firmitas assensus, non autem eius determinatio: adhuc enim intellectus determinatè assentit uni parti, & quidem ex gravi fundamento, licet non adeò firmiter, prout fit in Conscientia recta. Quòd si verò intellectus in re morali formet iudicium circa honestatem, malitiam, aut indifferentiam actus, vel objecti, duntaxat ex levi, vel etiam nullo fundamento, ea non erit Conscientia probabilis, sed improbabilis & temeraria.

40. Quantum attinet ad alteram partem Quæstionis, necessario prorsus præmittendam, eò quòd Conscientia probabilis sequatur ad Opinionem probabilem, sicut assensus Conclusionis ad assensum Præmissarum; quænam in specie Opinio censeri debeat probabilis, prout secernitur ab improbabili, hoc opus, hic labor est: quot enim capita, tot sententiæ, & qui alicujus opinionis assertor est, illi veram probabilitatem assignat. Quinimò jamjam cruda illa quorundam assertio coepit in auribus prurire, quòd unius aut alterius Auctoris dictum fundet Opinionem probabilem. Sed quoniam hæc doctrina periculosa sanè fuit, non immeritò eandem Sedes Apostolica rejiciendam censuit, dum Alexander VII. inter alias Propositiones etiam hanc, ordine 27. damnavit: *Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.* Hac itaque propositione dimissâ, sic

41. CONCL. II. *Opinio probabilis* generatim illa censetur, quæ gravi nititur fundamento, licet non penitus certo, si- mulque nullam contra se habet rationem convincentem. Ita communior modus loquendi Doctorum: neque dissentit Ari- store.

Est cum formidine de opposito

Diversitas sententiarum in judicando, quæ Opinio sit probabilis.

Opinio probabilis, quæ?

G store.

storeles *i. Top. cap. 1.* ubi ait : *Probabilia sunt, quae videntur omnibus, aut pluribus, vel sapientibus omnibus, aut plurimis.* Praefertim autem ad hoc, ut Opinio censeri possit probabilis, requiritur, quod non sit contra Sacram Scripturam, Definitionem Sanctae Matris Ecclesiae, Traditiones Sanctorum Patrum, aut unanimum Doctorum consensum: nam Opinio in aliquo horum deficiens, non tam Opinio censeri debet, quam Haeresis, vel Error, aut Temeritas.

Opinio probabilis probabilitate intrinseca, vel extrinseca, quid?

42. Ceterum quia grave illud fundamentum, cui Opinio probabilis innititur, duplex esse potest, intrinsecum videlicet, atque ex ipsa rei natura, effectibus & circumstantiis ipsius desumptum; & extrinsecum, nempe ex magna Doctorum eam tenentium auctoritate depromptum: hinc dupliciter poterit Opinio quaedam operanti esse probabilis, scilicet vel probabilitate intrinsecâ, vel probabilitate saltem extrinsecâ. *Opinio probabilis probabilitate intrinsecâ* dicitur illa, cujus probabilitas habetur ex ratione; id est, ex principiis intrinsecis talis propositionis, qualia sunt causae, vel effectus ipsius, aut definitio, vel circumstantiae, aut quid simile. *Opinio probabilis probabilitate extrinsecâ* censetur ea, quae habetur ab auctoritate; id est, à gravitate atque prudentia Doctorum eam tenentium: qualis potissimum habet locum respectu Idiotarum: & hominum minus peritorum, qui rationes intrinsecas examinare, atque de ipsis iudicium ferre non possunt: quibus proinde ad prudenter & rationaliter, sicque ad probabiliter operandum, sufficit, si à Viro docto, prudenti, piôque intelligant, hoc sibi licere. Quinimò etiam apud Virum doctum quandoque auctoritatem alicujus Doctoris valdè periti, & timoratae conscientiae, majoris esse ponderis, quam esset ratio aliqua verisimilis ceteroquin ad probabilitatem sufficiens, inter alios notat Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 9. n. 8.* cum auctoritas tanti Doctoris, & qui rem mature examinasse, probeque intelligere censetur, non sit leve fundamentum.

Est alia magis, alia minus probabilis, & causa,

43. Insuper quia fundamentum illud, cui innititur Opinio probabilis, potest esse maius & minus, seu magis minusque grave; hinc sequitur, inter Opiniones probabiles dari latitudinem: Ex his enim alia est probabilior, quae videlicet firmiori fulcitur fundamento, efficacioribusque firmatur rationibus; alia minus probabilis, quae licet habeat fundamentum ad probabilitatem sufficiens, non tamen tam firmum, ut altera Opinio. Tutior autem Opi-

Opinio dicitur ea, in qua minus periculum peccandi reperitur: & potest bene accidere, quod Opinio aliqua sit tutior, non tamen probabilior, imò minus probabilis. Exemplum sit in ea Quaestione, an furripiens rem proximi in extrema necessitate, teneatur ad restitutionem, si ad pinquiores fortunam pervenerit: nam in hoc casu tutius erit restituere, quia restituendo nequit committi peccatum: nihilominus opposita sententia, negans obligationem restituendi, est probabilior, eò quod jure poli in extrema necessitate sint omnia communia.

44. Quæres, quid intelligatur per *Probabilitatem quantumvis tenuem*, de qua loquitur Propositio novissimè damnata ab Innocentio XI. estque ordine 3. & sic sonat: *Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitate finibus non exeat, consisti aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Resp. I. Hæc Propositio damnatur à Pontifice, sicut jacet, prout in principio sui Decreti monet idem Pontifex: unde cum primis rejecta est sententia, quæ indefinitè, atque in omni casu & materia, licitam esse sequelam Opinionis probabilis asserit.

Per Probabilitatem quantumvis tenuem, quid intelligatur?

45. Resp. II. Quænam sit Opinio tenuiter probabilis, atque in citato Decreto damnata, variant Doctores. Et quidem Raymondus Lumbier tom. 3. *Summa*, à num. 1737. distinguit duplex genus Opinionum probabilium, eò quod aliæ sint certò probabiles, & aliæ sint probabiliter probabiles; & addit, per Opiniones tenuiter probabiles in citato Decreto intelligi eas, quæ solum sunt probabiliter probabiles: id ipsum sentit Emmanuel de Filguera in *Lucerna Decretali*, in *exposit. 3. Proposit. Innocentij XI.* Et hi Authores per Opinionem certò probabilem volunt intelligi eam, quæ est intrinseca ex fundamentis, quibus innititur; vel ex Doctoribus, si existat extrinseca, qui eam tuentur, imò & ex contrarijs eam probabilem vocantibus: unde talis Opinio certitudinem tribuit sive eam sequenti, sive consulenti; quòd sit probabilis. Probabilitas probabiliter talis duntaxat desumitur communiter ex paucis Doctoribus eam Opinioni tribuentibus, sed ab alijs plerumque probabilis non censetur: & addunt, quòd ejusmodi Opinioni probabiliter tali nefas sit adhærere, quia ex ea nequit aliquis prudenter certum dictamen concipere ad operandum, sed tantum dubium.

Sententia Raymundi Lumbier.

46. Econtra Joannes de Cardenas, in *Crisi Theologica*, ad Propositionem III. Innocentij XI. cap 5. n. 34. ait, quòd opinio tenuiter probabilis, quæque in dicto Decreto damnatur,

Sententia Joannis de Cardenas.

non sit ea, quæ est probabiliter probabilis (qui enim format iudicium probabile de probabilitate Opinionis, non habet dubium practicum de illa, sed potius iudicium reflexum certum) sed illa, quæ quamvis habeat probabilitatem apparentem, plures tamen Viri sapientes dubitant de eius probabilitate. Sive, ea (inquit) censetur opinio tenuiter probabilis, de cuius probabilitate merito dubitatur : unde Opinio tenuis probabilitatis in idem recidit, ac Opinio dubiæ probabilitatis ; quando autem dubitatur de probabilitate, intervenit dubium practicum, in quo tutior pars est amplectenda. Plura de his citatus Cardenas : nobis in progressu non est sermo de Opinionibus tenuiter duntaxat probabilibus.

§. II.

An sit licitum sequi Sententiam probabilem etiam in concursu probabilioris & tutioris ?

Quæstiones
aliae versan-
tes circa ho-
nestatem
actûs, aliæ
circa Ma-
teriam facti,
ubi, quæ ?

47. **A**dvertendum, quòd quantum ad propositum, aliæ Quæstiones versentur circa honestatem actûs, quæ solet vocari *Materia juris* ; & aliæ circa naturam, conditionem seu validitatem actûs, quæ dici solet *Materia facti*, ut notat *Mastrius 2. Sentent. disp. 5. n. 142. & in Theolog. Mor. disp. 1. num. 73. Quæstiones circa honestatem actûs versantes dicuntur illæ, in quibus quæritur, an hæc vel illa actio sit licita & honesta, ita ut absque peccato fieri possit : puta, an vir sexagenarius teneatur ad jejunium Ecclesiasticum ? an Clericus voluntariè distractus sub recitatione Horarum Canonicarum, satisfaciat ? an in die Festo licitum sit pingere ? ac huiusmodi. Quæstiones versantes circa validitatem, naturam, seu conditionem actûs hoc est, circa Materiam facti, censentur illæ, in quibus de aliquo horum quæritur : puta, utrum Baptismus aquâ rosaceâ collatus sit validus ? utrum hæc, vel illa medicina sit infirmo profutura ? an hæc pars litigantium in iudicio habeat justam causam ? in quarum prima quæritur de validitate actûs sive Baptismi, in secunda de natura seu virtute medicinæ, & in tertia de conditione causæ.*

Notabile
discrimen
inter utras-
que.

48. Est autem inter Quæstiones prioris & posterioris generis, notabile discrimen : siquidem honestas actûs proximè dependet totaliter à prudenti iudicio operantis. cui si actus est conformis, hoc ipso bonus est ac honestus ; si difformis, malus. Ratio est : quia
Con-

Conscientia est proxima regula actionum humanarum, per quam voluntati, quæ de se est potentia cæca, dicitur, quid sit agendum vel fugiendum: unde fit, quod si actus est conformis Conscientiæ practicæ rectæ, licet forsitan invincibiliter erranti, adhuc talis actus non sit formaliter peccatum, neque imputetur ad culpam.

49. Secus est de Quæstionibus posterioris generis, seu quæ versantur circa Materiam facti: etenim actus non desumit suam naturam, conditionem, aut validitatem ex judicio nostri intellectus, quantumvis prudenti, sed vel ex natura sua intrinseca, vel ex ordinatione aut institutione extrinseca alterius. Sic enim medicina, si à parte rei & ex intrinseca natura sua non est proficua, sed nociva, nil proderit infirmo, imò ipsum occidet, non obstante judicio probabili Medici, existimantis eam profuturam. Similiter causalitantis in Judicio non est justa ex eo, quia eam Judex probabiliter censet justam, sed quia ipsa à parte rei, & secundum Legum ordinationem talis est. Sic pariter Baptismus aquâ rosaceâ collatus non valebit ob probabile judicium Ministri, arbitrantis ipsum valiturum, si reverà talis non est ex institutione Christi. Et hinc non mirandum, quod diverso modo de his, ac de prioribus in progressu simus locuturi: nam sequendo Sententiam probabilem circa honestatem actus, nullum incurritur periculum alicujus peccati, vel alterius damni; secus accidit in Materia facti, ubi ex sequela Opinionis minus probabilis relictâ probabiliori ac tutiori, incurritur magnum periculum nocuenti in bonis animæ, corporis aut fortunæ, proximo inferendi, si forsitan à parte rei Opinio illa non subsisteret. His prænotatis sit

50. CONCL. I. Potest homo in rebus moralibus, & actionibus humanis, licet se conformare Conscientiæ seu Opinioni verè probabili. Hæc Conclusio sic absolutè prolata, ac præscindendo à quacunque probabilitate Opinionis oppositæ, est ferme omnium Theologorum, imò & Jurisperitorum, prout fatetur Prosper Fagnanus in cap. Ne innotatis, num. 45. de Constitutionibus. quamvis ipse postmodum contrariam sententiam teneat. Ratio est: quia, ut aliquis licet & honestè operetur, sufficit, quod quis regulam rectæ rationis sequatur: sed hoc fit sequendo Sententiam verè probabilem; hæc etenim non ex levi, sed gravi fundamento authoritatis, vel rationis concipitur; ergo. Confirmatur: quia, cum in moralibus haberi semper non possit

Quod amplius de-
trahitur.

Licitum est,
in rebus
moralibus
se conformare
Conscientiæ
verè proba-
bili.

omnimoda certitudo per rei evidentiam, consequenter sufficit certitudo ex probabilibus desumpta, alioquin vix quidquam rectè ageretur, propter incertitudinem rerum practicarum. Hinc Alexander Papa VIII. die 7. Decembris, 1690. inter alias Propositiones etiam sequentem, ordine 3. non immeritò damnavit: *Non licet sequi opinionem, vel inser probabiles probabilissimam.*

Frustra post
factam in-
quiritur sen-
tentia pro-
babilis.

§1. Obiicietamen. Judicium probabile propter formidinem, quam habet intrinsecùs infixam, non est certum; ergo neque potest habere moralem certitudinem, & consequenter neque esse regula recta nostrarum actionum. Resp. antecedens esse verum speculativè, non autem practicè; prout in simili dictum est supra n. 33. & seqq. de Dubio speculativo, & practico: hinc taliter distincto antecedente, negatur consequentia. Solum hic vitandus quorundam abusus, qui post actum jam perpetratum ad medendum remorsibus Conscientiæ suæ student Casibus, ut inveniant fundamenta & opiniones Doctorum probabiles, quæ suo desiderio faveant. Hoc enim (ut loquitur Herinex *disp. 4. de Conscientia, quæst. 3. n. 25.*) planè est medicinam sperare post mortem: nam attendendum est dictamen Conscientiæ antecedens, quod direxit operationem, non aliud subsequens, utpote, quod actum jam præteritum practicè nequaquam dirigit.

Ex proposi-
tionibus
æquè pro-
babilibus,
& circa ho-
nestatem
actûs ver-
santibus,
potest eligi
quælibet
pro libitu.

§2. CONCL. II. Insuper, quando duæ occurrunt Opiniones æquè probabiles circa honestatem actûs versantes, licitum erit eligere eam, quam quis maluerit. Ita communior Doctorum, præsertim Theologorum, contra Fagnanum *loc. cit. num. 121. & seqq.* Ratio desumitur tum ex dictis n. 50. Tum ex eo: quia quando utraque opinio est æquè probabilis (non enim repugnat, quòd intellectus humanus ex diversis principiis, atque rationibus hinc inde applicatis, judicet utramque contradictionis partem æquè probabilem) non est major ratio, cur quis unam potius sequi teneatur, quam alteram; ergo liberum erit eligere, quam maluerit. Nec obstat, quòd alterutra contradictionis pars à parte rei sit falsa. Quia hoc ipso, quòd ejus falsitas determinatè non cognoscatur, neque moraliter cognosci possit, eà etiam per errorem electà non violaretur formaliter præceptum aliquod, etsi materialiter contra illud ageretur; quòd stante ejusmodi Conscientiâ verè probabili, culpâ vacat ob rationes dictas.

Ind & Obi-
cio verè

§3. CONCL. III. Loquendo de actibus quantum ad eorum honestatem spectatis, etiam in concursu probabilioris & tutio-

ris,

ris, licet potest eligi Opinio verè quidem, sed minùs probabilis, ^{quidem?} ^{sed minùs} ^{probabilis,} ^{relictà pro-} ^{babiliori &} ^{tuciori.} minùsque tuta; quamvis hoc non semper expediat. Ita communior Theologorum, præsertim Recentiorum, et si Canonistæ, atque non pauci alij teneant contrarium. Ratio est. Tum quia, qui juxta Opinionem verè probabilem operatur, non temerè, sed prudenter operatur; ergo non peccat, cum honestas actûs proximè dependeat à prudenti judicio operantis. Tum quia, loquendo de actibus quantum ad eorum honestatem spectatis, qui se conformat dictamini Conscientiæ verè probabilis, non exponit se ulli periculo inferendi aliquod nocumentum, sive sibi, sive proximo, ex dictis n. 48. & seqq. Tum quia Summi quoque Pontifices quandoque secuti sunt Opinionem probabilem, relictà probabiliori, actuciori, prout inter alios refert Bernardus Sannig tom. 1. Schola Theologica, tract. 7. distinct. 5. q. 3. num. 7. rectè n. 4. præmittens, hanc Sententiam non esse revocatam per novissimum Decretum Innocentij XI. 2. Martij, 1679. emanatum. Et hoc ipsum patet ex verbis citati Decreti; partim quia circa initium ipsius Pontifex expressè declarat, se damnare propositiones ibi contentas, sicut jacent: partim quia prima & tertia propositio, quæ ad propositum præ cæteris faciunt, loquuntur generatim, atque etiam in Sacramentis, vel de Opinionibus, quantumvis tenuis probabilitatis; quales absit defendere, ut supra n. 40. & 44. & seqq. notatur.

54. Additur notanter in Conclusionem, *quamvis id non semper expediat.* Tum quia non omnia, quæ licent, semper expediunt, ^{Quamvis} ^{id n. n sem-} ^{per expediat.} juxta illud D. Apostoli 1. Corinth. 6. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Tum quia, ut Doctor Subtilis in 3. dist. 25. q. 1. §. sed hic occurrunt, rectè monet, *In moralibus quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primò est mortale, ut si unus peritus in scientia dicat, quòd non licet sic mercari, & alius dicat, quòd licet, tutius est non procedere sic, nec sic, sed expectare, quousque veritas pateat.* Hæc ille, per ly, *tutius est*, hanc partem optimè consulens. sed eam sub obligationis vinculo non concludens. Adde etiam quòd præmissa Conclusio locum habere non possit quoad propositiones circa Mysteria Fidei Divinæ credenda formatas. Ratio huius est: quia Conclusio solùm loquitur de propositionibus verè probabilibus: atqui circa Mysteria, quæ Fide Divinæ credenda sunt, propositio falsa in concursu alterius, jam cognitæ ut probabilioris, nunquam potest habere rationem propositionis verè probabilis; prout infra suo loco (c) dicetur. ^{Neque lo-} ^{cum habeat} ^{quoad pro-} ^{positiones} ^{de Fide.} ^{(c) Tract.} ^{4 Dist. 2.} ^{num. 30.}

Confessari-
us debet se
conformare
opinionem
pœnitentis
verè proba-
bili.

55. CONCL. IV. Confessarius tenetur conformare se quo-
ad Judicium Sacramentale opinioni pœnitentis, si ejus opinio
verè probabilis sit, etiam contra propriam opinionem; & con-
sequenter, si pœnitens bonâ fide sequatur sententiam, quæ à pro-
batis Auctoribus tanquam tuta & probabilis defenditur. Confes-
sarius verò eam speculative improbabilem censeat, tenetur is,
deposito, ac relicto proprio judicio, beneficium absolutionis ei-
dem impendere. Ita Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 9. n. 27. &*
seqq. & communior Doctorum; & favet Scotus *4. dist. 15. q. 1. §.*
ex hoc dico. volens, hoc observandum à Confessario in impo-
nenda pœnitentia. Ratio est: quia auditâ Sacramentali Con-
fessione, non potest Confessarius negare absolutionem pœni-
tenti ritè disposito, nullumque peccati obicem ponenti: atqui
pœnitens sequendo opinionem verè probabilem non peccat,
ac proinde (nisi aliud obster) rectè est dispositus; ergo non po-
test ipsi absolutio denegari. Hinc Layman *lib. 1. tract. 1. c. 5. n. 10.*
sic loquitur: *Reprehendenda est quorundam Confessariorum consuetudo,*
qui veriti pœnitentem contra propriam Sententiam absolvere, eundem ad
aliud Confessarium ablegant, qui oppositam opinionem probabilem tenet:
si enim ille alter absolvere potest, cur non & tu possis? aut cur tua specula-
tiva persuasio pœnitenti obesse debeat?

Præmissa
doctrina
non habet
locum in
Quæstioni-
bus circa
Materiam
facti ver-
sanibus.

56. CONCL. V. Etsi in Quæstionibus de honestate actûs
præmissa doctrina locum habeat, aliter tamen est discurren-
dum loquendo de Materia facti, & quantum attinet ad Quæstio-
nes de natura, conditione, aut valore actûs, prout inter alia sua-
det diversitas utriusque supra *num. 48. & 49.* insinuata. Dicen-
dum proinde cum communissima, & receptissima Doctorum
sententia (quidquid unus, vel alter frustra reclamet) in Materia
facti non esse licitum, sequi Sententiam minùs probabilem mi-
nùsque tutam in concursu probabilioris ac tutioris. Ratio est:
quia nemo potest extra casum necessitatis tutò, ac licitè sese ex-
ponere gravi periculo inferendi magnum damnum proximo:
atqui in Materia facti sequens opinionem minùs probabilem in
conkursu probabilioris ac tutioris, exponeret se gravi periculo
inferendi magnum damnum proximo, & quidem extra casum
necessitatis, utpote cum juxta hypothesin tali periculo facilè
possit occurrere eligendo opinionem probabilioris & tutio-
rem; ergo id non licet. Major patet ex præcepto Charitatis
de diligendo proximo, sicut seipsum. Minor probatur indu-
ctione. Sic enim Sacerdos in administratione Sacramentorum
ad-

adhibens materiam vel formam dubiam, minusque probabilem & tutam, cum possit adhibere certam aut tutiorem, exponeret sine ulla prorsus necessitate non solum periculo invaliditatis ipsum Sacramentum, sed etiam recipientem periculo non habendi fructum Sacramenti, cum dispendio aeternae salutis, si forte sua Sententia minus probabilis a parte rei falsa esset. Similiter Medicus adhibendo medicamina minus tuta, probabilioribus ac tutioribus, quae possent adhibere, relictis, ponit infirmum in periculo perdendae sanitatis, aut etiam vitae, cum irreparabili damno. Item Judex, adjudicans causam parti minus probabilem sententiam habenti in Jure, exponeret se periculo inferendi grave damnum in bonis fortunae alteri parti litigantium probabilioris sententiam habenti. Siquidem ad evitanda ista damna proximo impendentia, nihil prorsus juvat probabile iudicium operantis.

§. III.

Inferuntur corollaria de Ministro Sacramentorum,
Medico, Judice, Advocato.

57. **Q**uantum igitur attinet in primis ad Ministrum Sacramentorum, sunt eidem observandae, ac praec oculis jugiter habendae, tres illae aureae Regulae, quas Doctor Subtilis in 4. dist. 3. q. 2. §. Tertio de forma. §. Circa istum, adducit, & sequuntur alij communiter. Prima est: Si possibilitas adest, via tutissima est eligenda. Secunda: Si non adest possibilitas, via tutissima proxima est tenenda. Tertia est ista: Cessante possibilitate causa est supplendum, quod impossibilitas prohibebat. Unde Baptismus v. g. in materia, vel forma dubia collatus, denuo sub conditione iterandus est, ut dicitur in Jure Canonico c. De quibus. de Baptismo.

Tres aureae Regulae sicuti à Ministro Sacramentorum observandae

58. Unde jure merito novissime ab Innocentio XI. damnata est, & tanquam scandalosa, & in praxi perniciosa prohibita sequens Propositio. ordine 1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi Ordinis sacerdotalis, aut Episcopalis. Haec, inquam, Propositio est damnata; ac proinde haec tenenda dicta, praesertim circa materiam Sacramentorum, magis confirmantur.

Non licet sequi Opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore.

Diſtæ Re-
gulæ Scori
etiam ob-
ſervanda à
Medico, &
Iudice.

Quid obſer-
vandum à
Medico in
curando in-
firmo?

59. Licet autem ſuprà dictas tres Regulas Doctor noſter ex profeſſio tradiderit obſervandas circa Sacramentorum materiam & formam ab eorum Miniſtro, ceu ſpiritali Medico animæ: oportet nihilominus eaſdem (ſervatâ tamen proportione) etiam obſervari à vero Medico in curandis ægri tudinibus hominis, atque etiam à Iudice in ferendis ſententiis.

60. Quantum igitur attinet ad Medicum, notant commu- niter Doctores, Medicum in curando infirmo debere ſequi ſen- tentias certas, ſi adſint, relictis incertis ac dubiis. Hinc, ut no- tat Layman *loc. cit. num. 15.* citans plures alios, eſi probabilis opi- nio ſit, medicamentum infirmo profuturum eſſe, non ideo ſe- quitur probabile eſſe, quòd liceat Medico, tale medicamentum dubium adhibere: quin potiùs, cum agatur de periculo cor- poris, ſecurior via eſt eligenda. Quare Medici, & Chyrurgi, de- bent ſequi ſententias certas & ſecuras, ſi ſuppetant, rejeclis in- certis ac dubiis: graviterque peccat Medicus, ſi experiendi tantum cauſâ inexplorata medicamenta certis dimiſſis infirmo adhibeat, ejuſque ſanitatē & vitam hac ratione gravi periculo exponat. Quòd ſi certa curatio non occurrat, tenetur Medi- cus ſectari ea, quæ probabiliora iudicat, poſthabitis opini- onibus minùs probabilibus. Si verò nulla medicamenta ſup- petant niſi dubia & periculofa, tunc prudenter examinandum erit, hinc quidem vis ac periculum morbi, illinc verò tam ſpes ſanandi, quàm timor & periculum nocendi: & quidem ſi Me- dicus intelligat, certò moriturum infirmum, niſi medicamen- tum adhibeatur, non carens quidem periculo accelerandæ mor- tis, iunctum tamen cum probabili ſpe conferendæ ſanitatis, ad- hibere poterit.

Quid agen-
dum Iudici
in iudican-
do?

61. Quantum tandem attinet ad Iudicem, etiam commu- niter notant Doctores, quòd Iudex teneatur iudicare ſecundum ſententiam, quæ inſpectis allegationibus & probationibus pro- babilior eſt, Jurique conformior: nam Iudicis officium eſt, par- tibus litigantibus ſententiam dicere ſecundum merita cauſæ. Unde cavenda eſt doctrina nonnullorum Theologorum, olim volentium, ſi circa propositam controverſiam contrariæ ſint opiniones probabiles de jure, poſſe Iudicem relictâ probabilio- re iudicare ſecundum alteram minùs probabilem. Quinimò hæc ſententia modò eſt e- preſſè rejeclta ab Innocentio XI. qui damnavit ſequentem, ordine 2. Propositionem; *Probabiliter*

exiſti-

existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

62. Similiter cavenda est illa nonnullorum Theologorum sententia, qui volebant, quando utraque opinio est æque probabilis, integrum esse Judici, quam maluerit opinionem eligere, & secundum eam judicare, imò cessante scandalo nunc secundum unam, nunc secundum aliam. Cavendum, inquam, est ab hujusmodi sententia: quis enim non videat, ab æquitate alienum esse, si duo æquale jus habent, Judicem, quem oportet esse Juris Interpretem, Justitiæque Administrum, uni eorum totum adjudicare, alteri abjudicare? Unde non immeritò Alexander VII. inter alias etiam sequentem, ordine 26. Propositionem damnavit. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius pro alio.* Igitur in tali casu, si post causæ accuratam discussionem neutra litigantium pars, inspectis allegatis, de factò, aut de jure superare videatur, debet Judex vel arbitros partium consensu statuere, vel compositionem suadere, imò etiam imperare, si casus nimium sit intricatus, causaque diutius iam protracta; vel demique cuilibet dimidium juris, aut rei, de qua lis est, adjudicare.

Præsertim quando litigantes habent pro se Opiniones æque probabiles?

63. Quæres, An id, quòd proximè de Judice dictum est, similiter de Advocato sit sentiendum? Resp. negativè, prout tenet communior Doctorum, præter Fagnanum *loc. cit. n. 381, 387. ac seqq.* & quosdam alios. Ratio est: quia Advocati officium non est, definire, sive jus dicere inter partes contendentes, sed uni parti litigantium assistere, atque patrocinium afferre: cum igitur, quotiescunque causa dubia seu controversa est, permittatur parti licet cum adversario contestari, atque propositis juribus & rationibus suis sententiam Judicis dirimentis exspectare; consequenter, si Advocatus causam clientuli non manifestè inquam, sed probabilem judicet, licitè ejus patrocinium suscipit etli causam adversarij probabiliorem, & faciliùs obtinendam arbitretur. Imò fieri potest, atque nonnunquam solet, ut pars illa, quæ à principio minus probabilis apparebat, in progressu litis probabilior evadat.

Quid dicendum de Advocatis?

64. Notant tamen Doctores, quòd Advocatus, causam dubiam suscipiens, ad aliqua sit obligatus. Et primò quidem, ut ante omnia diligenter inspiciat causæ sibi propositæ æquitatem, aut probabilitatem; & si injustam comperiat, nullo modo ejus

Quædam obligationes Advocatorum.

stratione. dantur Opiniones probabiles, quas licebit & expediet sequi in casu necessitatis, & quando Opinio probabilior hic & nunc praticari nequit, juxta tres illas aureas Regulas supra n. 57. ex Doctore Subtili allatas.

67. Objicies II. contra dicta n. 63. Judex tenetur ex officio ferre sententiam pro parte probabiliori; ergo & Advocatus poterit solum defendere causam magis probabilem: alioquin enim defendendo causam minus probabilem, induceret judicem ad aliquid iniquum, nempe ad ferendam sententiam, quam is licite ferre non posset. Resp. negando consequentiam, & paritatem: quia judicis officium est definire, ac jus dicere inter partes litigantes; sicutque causam rite prius discussam tenetur ex officio pro parte probabiliori stare, sententiamque ferre. Secus dicendum de Advocato, cujus officium non est definire, atque jus inter partes dicere: sed tantum parti uni assistere, atque (sub positis jam cautelis) patrocinium ferre, donec lis per diffinitivam Judicis sententiam fuerit decisa. Neque idcirco Advocatus censetur inducere Judicem ad aliquid iniquum: nam solum conatur ostendere partem sui clientuli (prout nonnunquam in progressu litis apparet) esse veriore, sive probabilior; non autem vult, ut stante minori probabilitate talis causae, pro ea feratur sententia diffinitiva.

68. Urgebis. Cujus causa existit minus probabilis, non potest alteri bellum inferre; ergo neque litem judicalem ipsi movere, & consequenter neque Advocatus tali causae patrocinari. Resp. negando consequentiam, & paritatem. Siquidem per litem judicialiter motam fit solum inquisitio veritatis, utri parti revera plus juris competat: simulque hujus decisio relinquitur Judici, cujus est, utriusque partis fundamenta penitus expendere, ac postea litem sententia diffinitiva decidere. Econtra illatio belli, est ipsamet sententiae executio; unde supponit, sententiam esse latam, vel saltem debere ferri in favorem ejus, qui bellum infert: cujus autem jus est minus probabile, non debet sententia pro illo, sed potius contra illum ferri, ac proinde is alteri bellum licite inferre non potest.

QUÆSTIO V.

De Conscientia scrupulosa, ejusque signis, & remedijs contra scrupulos.

Conscientia 69.
scrupulosa,
& scrupulus
quid?

Conscientia scrupulosa dicitur talis à *Scrupulis*. Porro *Scrupulus* est inanis apprehensio, & hinc ortus timor atque anxietas, alicubi esse peccatum, ubi reverà non est. Unde *Conscientia scrupulosa* importat inanem apprehensionem ex frivolis ortam rationibus, qua quis suspicatur aliquid esse peccatum, quod non est.

Signa Con-
scientiæ
scrupulosæ
quæ?

70: Signa autem scrupulosæ Conscientiæ sunt potissimum sequentia. I. Pertinacia judicii, qua scrupulosi homines Doctoris, aut sui Confessarii consiliis non acquiescunt: unde varios consulunt & fatigant, & tamen nullius judicio stant, nisi suo. II. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconstantia, v. g. in Horis Canonicis aliquando decies mutant judicium, nura hunc vel illum Versiculum dixerint; imò nonnunquam contra proprium judicium, quòd tale quid agere non sit peccatum, adhuc sunt inquieti, timèntque, ne fortè peccent, vel peccaverint. III. Perturbatè agere, & cæco quodam modo in externis actionibus procedere; & hoc quidem malum ex prioribus descendit. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumstantiarum. V. Timere in omnibus peccatum, & contra Sapientum, imò & contra proprium judicium esse inquietum. His accedit ultimum Conscientiæ scrupulosæ signum, si nempe Confessarius judicat, talem esse scrupulosum, juxta hætenus dicta. In particulari autem signa Scrupuli, hîc & nunc præsentis, sunt sequentia duo in primis, si per illum experiaris te nimium angî, & turbari. Deinde si aliàs expertus sis, te simili apprehendisse sine fundamento. Ita discurrat inter alios Hermannus Busenbaum, in *Medulla Theolog. moral. lib. 1. tract. 1. cap. 3.*

Quæ sit ori-
go Scrupu-
lorum?

71. Quæritur I. Quæ sit origo Conscientiæ scrupulosæ, & Scrupulorum? Resp. cum Doctoribus passim, origines & causas Scrupulorum esse potissimum sequentes. I. Est ignorantia: qui enim ignorantes sunt, quibusvis facîle moventur, ac decipiuntur. II. Cerebrj, & imaginationis debilitas. III. Comple-
xio

-300

xio frigida, & melancholica. IV. Immoderatus, & indiscretus fervor. V. Nihil timor servilis; hic enim animam tremulam, & trepidantem facit. VI. Consuetudo, seu conversatio cum Scrupulosis. VII. Tentatio diabolica. Et tandem VIII. causa Scrupulorum, est permissio Dei, qui quandoque singulari sua providentiâ superbiam nostram à Scrupulis depasci permittit, vel in fornace Scrupulorum nos purgat, nostramque fidelitatem probat.

72. Quæritur II. An sit licitum operari contra Conscientiam scrupulosam? Resp. cum communi Doctorum, affirmative. Ratio est clara: quia Conscientia scrupulosa nititur solum levibus atque frivolis rationibus, ac proinde ejus judicium est imperfectum atque imprudens; ergo licitè ac laudabiliter ipsi resistitur. An sit licitum operari contra Conscientiam scrupulosam?

73. Nec dicatur I. cum Scrupulosis. Juxta illud commune dictum: *In dubijs tutior pars est eligenda*; ergo. Resp. enim, axioma istud loqui de Dubio propriè dicto, non autem de mero acinani Scrupulo, qui importat inanem suspicionem ex levibus causis ortam, qua quis putat esse peccatum, quod reverà non est. Porro quomodo vulgatum hoc axioma sit intelligendum, habetur superius *num. 35.* Solvitur objectio Scrupulorum.

74. Nec dicatur II. Ad licitè operandum necessariò requiritur judicium intellectûs saltem probabile de honestate operis; atqui stante Scrupulo deest tale judicium intellectûs; ergo eo stante non est licitum operari contra Scrupulum. Resp. quippe negando minorem: nam Scrupulus verus, quantumcunque urgeat, minimè tollit assensum partis contrariæ, seu judicium intellectûs de ipso; quòd si verò tollat determinatum assensum alterius partis, jam non erit amplius Scrupulus, sed verum Dubium, ut rectè notat Sanchez *lib. 1. in Decalog. c. 10. n. 80.* ac proinde cum ipsa procedendum foret juxta dicta superius *Quest. 3.* Unde cum Conscientia scrupulosa facilè transire possit in Conscientiam vincibiliter erroneam, vel dubiam, colligere licet, quàm miser & periculosus sit status hominis verè scrupulosi. Alia Scrupulorum instantia diluitur.

75. Nec dicatur III. Secundum illud D. Gregorij, ac referatur can. 4. dist. 5. *Bonarum mentium est ibi culpam timere, ubi culpa non est.* Et illud Proverb. 28. *Beatus homo qui semper est pavidus, & alibi;* ergo benè fit, si quis est scrupulosus. Resp. enim negando consequentiam: huiusmodi siquidem auctoritates loquuntur de Conscientia timorata vera, & rationabili; non autem de Conscientia. Explicantur quædam auctoritates.

scientia inaniter scrupulosa, & plurimum cor affligente. Sed occasione hujus

Discrimen
inter Timoratos
timore Dei, &
inter Scrupulosos,
quale?

76. Quæritur ulterius, quale sit discrimen inter Timoratos timore Dei, & inter Scrupulosos? Resp. cum Petro Marchantio *tom. 1. Tribunalis, tract. 5. tit. 6. quest. 2.* & alijs, plures passim assignari differentias; cæteris tamen clarior est ea, quæ defumitur ab effectibus. Effectus enim Timoris Dei in timoratis, sunt puritas & firmitas cordis, vigilantia & sollicitudo sine anxietate, apprehensio mali sine turbatione, pœnitentia cum spe & amore conservandæ justitiæ, & injustitiæ vindicandæ propter Deum omnis justitiæ Fontem. Hinc Timorati timore Divino, ob amorem Dei atque observantiam mandatorum ipsius, etiam verbum otiosum refugiunt; simulque imperturbati, stabiles & constantes incedunt viam mandatorum Dei, & cum cordis tranquillitate custodia suæ invigilant, atque absque turbatione ad Deum suspirant.

Mala scrupulorum.

77. Econtrà verò res se habet in Scrupulosis: primò enim timor Scrupulorum plenus est impuritate atque inconstantia mentis. Deinde tantùm abest, ut Scrupulosi in sollicitudinem alacrem ac vigilantiam cordis exeant, ut potius in anxietatem, pusillanimitatem, tepiditatem, ac tædium omnis boni devolvantur: simulque apprehensio mali fit in ipsis cum turbatione totius hominis, ita ut nec seiplos capiant, imò quodam mentis delirio fatiscant. Omittuntur alia plura discrimina, & mala Conscientiæ scrupulosæ.

Remedia
contra scrupulos,
quæ?

78. Quæritur ultimò, Quænam sint remedia contra Scrupulos? Resp. Inprimis saluberrimum contra Scrupulos remedium esse, Scrupulos contemnere: cum enim hi ex frivolis concipiuntur rationibus, hinc tali inanitate perpensâ, jure merito contemnuntur, & licetè contra eos quis operatur. Quia tamen Scrupulosus non semper semetipsum juvare potest, tunc alterum utilissimum remedium est ut Scrupulosus deposito proprio judicio, & non obstantibus suis rationibus, per omnia se submittat judicio, & verbo pii ac prudentis Viri, aut Confessarii; cum manifestum sit, Deum non plus exigere à tali persona affecta. Confessarius autem sit in suis responsionibus resolutus, & ne scrupulus scrupulo inducatur, abstinendum est à multis discursibus & probationibus, cum in illis frequenter non desit materia novorum scrupulorum; sed urgendus est Scrupulosus, ut simpliciter credat Confessario. Et hæc duo sunt præcipua

qua remedia contra scrupulos, quamvis plura alia à Doctoribus afferantur.

79. Cæteris tamen dimissis, consulit Vasquez 1. 2. disp. 67. cap. 2. Consilium loquendo de illis Scrupulosis, qui simul conscientia suæ curam habent, quod Confessarius, si semel cognoscat talem scrupulis agitari, et tale consilium præbeat; suadeatque, ut nihil putet esse mortale, nisi quod manifestè & absque formidine videatur ipsi esse mortale. Imò verò interdum potest aliquis adeò esse scrupulosus, ut nisi jurare possit, illud esse mortale, credere non debeat mortale esse.

80. Difficilius remedium adhibetur illis Scrupulosis, qui sunt nimium scrupulosi circa præterita peccata, de futuris autem parùm sunt solliciti. Præcipuum autem remedium pro talibus esse solet, ut frequenter ad sacramentum Confessionis accedant, sicque cautiore efficiantur in cavendis futuris peccatis; de cætero autem remedijs supra dictis utantur. Porro si aliqui verè judicentur scrupulosi, etiamsi non sint adeò cauti in evitandis futuris peccatis, non est cum illis ita severè agendum, sicut cum alijs, qui scrupulosi non sunt: quamvis simul attendere debeant Scrupulosi, ne manifestè declinent ad alterum extremum, & prætextu scrupulorum evitandorum nimiam sibi licentiam usurpent; & interdum pro scrupulis vera, & manifestè recta conscientia dictamina contemnant, magnas trabes festucas reputent, & quasi pulces camelos deglutiant. Unde in hisce scrupulis curandis Confessarius magnâ consideratione statûs Pœnitentis, prudentiâ, atque discretione procedere debet.

I TRA-